

ФАНТА ОД РИБИЗЛЕ

Била нам је сестра и пријатељица, али још од како смо били *ἰσοῖοι*,¹ Мери није била као ми. Када би нас Добри Самарићани, који су долазили и недељом нам давали храну и одећу, питали шта желимо од Бога, неке од нас су говориле да иду у школу; неке су желеле довољно новца да би могле да живе у соби у предграђу Матаре; а неке од нас, оне које су желеле да се покажу као препорођене, говориле су да желе да оду у рај. Али Мери, она је само желела велику фанту од рибизле, да је пије сваки дан и да јој је никад не понестане.

Богу се Мери увек допадала. Када смо на улици пружале руке и просиле новац од људи, увек су били дарезљивији према Мери. Приметили би то њено лепо смеђе *мзуну*² лице и размак међу зубима. Питали би где јој је отац и где јој је мајка. Дали би јој десет кинти, понекад чак и двадесет. Нама које смо биле црне, само пет кинти.

Све смо биле љубоморне на Мери, била нам је као кнедла у грлу. Крале смо јој ствари из најлон кесе. Само ситнице: хлеб, бријач, конзерву за кување. Али неке од нас биле су још љубоморније на Мери и желеле смо да је задесе лоше ствари.

А онда су једног дана Мери ставили на телевизију. Било је то овако: момка по имену Ванугу убила је полиција. Тај Ванугу, он нам није био брат нити пријатељ, али су неки момци дошли тамо где боравимо носећи мотке и камење и ножеве. Рекли су да све *чокоре*,³ и дечаки и девојчице, морају да иду да протестују због Ванугуа на улицама. У страху од њих, отишле смо и узвикивале: „Убице, убице, па и *чокоре* су људи“, све док људи са телевизије нису дошли и уперили нам камере у лица.

Све смо желеле да нас ставе на телевизију. Брзо, брзо смо отресле прашину с одеће; престале смо да се гласно смејемо да сакријемо црне зубе; у носеве смо увукле слуз. Све смо желеле да испричамо причу о Ванугуу, како су га убили пушком која се зове АК-47 док је само седео у Ћиванђијевом парку, дувао лепак и слушао проповедника док прича како је рај предиван. Није чак ни помислио са ког аута би могао да мазне фарове, или ретровизоре или гуме. Све смо испричале ту причу, али када смо увече отишле до продавнице беле технике да се видимо на телевизорима у излогу, виделе смо само Мери. Певала је на енглеском:

Meri hada ritro ramp, ritro ramp, ritro ramp.

Неке међу нама су гледале у Мери разрогачених очију јер нисмо чуле да је пре него што је дошла на улицу ишла у школу прва три разреда.

¹ Тото (свахили) – дете, беба. (Прим. њрев.)

² Мзунгу (свахили) – бели човек, белац. (Прим. њрев.)

³ Чокора – pejоративни израз за најсиромашнији слој људи у Кенији, „чоколадни“. (Прим. њрев.)

Казали смо: „Мери, причаш енгрески, ево и ми те чујемо.“

Лупиле смо јој неколико ћушки и насмејале се, али смо у себи све почеле да се плашимо да ће неко доћи и спасити Мери са улице. Све смо се сећале како су прошле године људи дошли да спасу пса јер је пронашао *ѡѡѡѡ* баченог на ђубриште. Биле смо љубоморне на Мери. Никад није ништа имала у глави. Иако нам је била сестра и пријатељица, била је бескорисна, стално је дувала лепак и размишљала где може да нађе фанту од рибизле. Ако би неко дошао да спасе Мери, свака од нас би рекла за себе да је Мери. Неке од нас су почеле да се перу у реци Најроби сваког дана да би престале да миришу као *чокоре*; неке су ишле до продавница беле технике да слушају људе како причају енгрески на телевизији; неке од нас су почеле да причају дуге приче о томе како смо одавно чак и ми живеле у великим кућама.

Дан је за даном пролазио и година за годином. Али нико није дошао да спасе Мери. Нисмо више били *ѡѡѡѡ* и крв је почела да нам тече између ногу. А Мери је, од свакодневног стајања на сунцу, од смеђе постала црна, исто као и ми. Чиге⁴ су јој ушле у прсте на ногама. Зуби су јој поиспадали остављајући јој десет рупа у устима. Од лепка је заборавила име оца и име мајке. Свакога дана глава би јој се поварила: скидала је одећу и трљала се земљом све док је не бисмо појуриле. Хватале смо је. Седале смо на њу. Штипале смо је. Лупале смо јој шамаре. Чупале смо јој косу. Нисмо престале док јој на очи не би наврле сузе.

Сада смо све биле одрасле цуре. Кад смо просиле на улицама, људи су видели како нам дојке висе на грудима као зрели плодови манга. Било нас је срамота јер су видели да смо бескорисне. На крају смо све престале да просимо, чак и Мери. Ишла је с нама увече кад смо одлазиле да се нађемо са чуварем у банци.

Рекао је: „Ја вам помажем само јер сам вам пријатељ.“

Рекао је: „Плаћате ми само десет кинти, а вама остаје других десет.“

Рекао је: „Наћи ћу вам добре муштерије.“

Био нам је пријатељ, али када смо га питале како да уклонимо *ѡѡѡѡ* у Мерином стомаку, отерао нас је доврага.

Рекао је: „Ко вам је рекао да ја знам како се убијају *ѡѡѡѡ*?“

Све смо се сажалиле на Мери. Можда је једном, пошто је муштерија завршила, заборавила да се опере тамо доле сланом водом. Неке од нас су рекле да знају како се уклања *ѡѡѡѡ* помоћу жица; неке су знале начин помоћу лишћа из Ђиванђијевог парка; неке су почеле да плачу, плашећи се да можда и ми имамо *ѡѡѡѡ* у стомаку.

Али Мери, она је само дувала свој лепак и певала самој себи. У кући где смо живеле, са два зида и без једног дела крова, седела је цео дан под степеницама које не воде никуда, причајући нам о човеку који јој је ставио *ѡѡѡѡ* у стомак. Прво је то био човек са штапом за који јој је дао нових сто кинти, а потом је рекла да је то био *мзуніу* који је причао енгрески кроз нос, а онда је, требећи чиге међу прстима и вашке у коси рекла не, то је био човек који ју је новим колима одвео у велику кућу и окупао је од главе до пете и намазао је миришљавим уљем, питајући је да ли види колико може да буде лепа.

⁴ Чиге, пешчане буве (енг. jigger, chigoe) – паразитски инсекти у тропима. Усврдлају се у ткиво на ногама изазивајући обољење познато као *шуніујаза*. Људи се заразе најчешће уколико ходају боси. (Прим. *прев.*)

Питале смо се да ли размишља да нађе тог човека. Да ли је мислила да ће да је ожени и одведе да живи у тој великој кући, да једе хлеб и пије млеко.

Све смо сиктале на њу јер је била тако шупљоглава, али су јој неке од нас, видевши колико је Мери била срећна, дале поклоне – сапун довољно велик да се трипут опере њиме; чешаљ с неколико сломљених зубаца; манго још зелене боје. Желеле смо да, кад *џоџо* изађе, не може да нас одбије у жељи да га носимо или да га пипкамо по стомаку како би се смејао. Неке од нас су почеле да јој говоре које је име најбоље за *џоџоа*. Желеле смо да буде девојчица, иако су дечаца бољи, јер дечаца могу по ђубрету да траже лименке, папире и флаше и да их носе на једно место у Вестлендсу да за то добију новац. Али девојчице су лепе и могу да им се плету кике и да се облаче у одећу разних боја. Све смо о томе размишљале, али све смо могле да видимо какве ће све невоље задесити Мери.

Поново смо се за њу заложиле код чувара, али он је рекао. „Не, не, не. Муштерије не желе неку која има *џоџоа* у стомаку.“

Нисмо могле да делимо зараду са Мери. Помагале смо јој колико год смо могле. Почела је да стоји испред супермаркета и прати људе који су из њега излазили с кесам пуним ствари за своје *џоџо*: млеком, хлебом и слаткишима. Пружала је руку ка њима говорећи *саудиа маскени*.⁵ Неки људи су пљували пред њу. Али Богу се Мери увек допадала. Видевши је у поцепаној трудничкој хаљини и босу, добродушни људи су се сажалили на њу. Пре ручка је сакупила четрдесет или педесет кинти. Али испред тог супермаркета било је и других просјака који су седели на земљи и показивали људима сломљене ноге и спаљене очи. Били су љубоморни на Мери. Устајали су и терали Мери штаповима кад људи нису гледали.

Одатле је отишла да пружи руку ка људима заглављеним у саобраћају на кружном току, близу биоскопа „Глоуб“. Прилазила им је уплаканих очију и речима *мама, саудиа маскени*. Али они нису били милосрдни. Затварали су прозоре и гледали је с друге стране, мислећи да жели да побегне с њиховим нокијама као *чокора* момак. А понекад су аутомобили наилазили веома брзо, скоро је ударивши, а онда су главе излазиле из прозора и викале: „Будало, склањај се с пута или ћу те прегазити.“ Опијена лепком, Мери није чула те људе. Али није знала да у том подручју има цура које стоје близу пута, посматрају пролазнике и говоре својим *џоџоима* кога да прате и да од њега испросе новац. Када су виделе да је Мери неко дао десет кинти, ухватиле су је у лупиле јој неколико шамара, јер је то био њихов рејон и јер им отима храну из уста.

Рекле смо јој: „Мери, немој да се плашиш тих жена.“

Рекле смо јој: „Најроби није њихов.“

Али све смо знале да Мери није Доги која би ти појела прсте ако покушаш да јој узмеш ствари. Мери није могла као Кунгфу да шутне *чокора* момка међу ноге кад је дошао код ње увече. Све смо се сажалиле на Мери, али нисмо могле више да јој помогнемо.

Преспавала је још два дана на својим врећама, а онда јој је понестало хране. Ставила је све своје ствари у најлон кесу и везала их *шуком*⁶ на леђима, као *џоџоа*. Није рекла где иде.

⁵ „Уделите сиротици“ (свахили). (Прим. њрев.)

⁶ Традиционална марама повезача. (Прим. њрев.)

Један дан, два дана, три дана, нисмо мислиле о Мери. Спавале смо на нашим врећама; умивале се и стављале пудер; чекале на улици да муштерије зауставе аутомобиле и брзо нас позову звуцима кс-кс-кс; бројале смо зараду и гледале поклоне које смо добиле – пластичне наруквице, кутију са два преостала кекса, сат са сломљеним стаклом – све то време размишљале смо о својим стварима. Неке су мислиле да ли имају чиге међу прстима. Неке су мислиле какав би им живот био да им родитељи нису погинули у Моло сукобима.⁷ Све смо дувале лепак и на прсте бројале за колико ћемо још престати да будемо *чокоре*.

Четири дана, пет дана, шест дана, и почеле смо да се плашимо за Мери. Питале смо се шта ако су је *чокора* момци нашли саму и није могла да их исече својим ножем. Шта ако су је комуналци ухватили и убацили у камион да је одведе у полицијску станицу? Неке од нас, које никада нису биле у полицијској станици, затвориле су очи и уши када смо им испричале наше приче о томе како су нас убацили у ћелију са бубашвабама, пацовима и тешким криминалцима и с једном кофом за вршење нужде пред свима.

Питале су нас: „Како сте завршиле у полицијској станици?“

Испричале смо им. Рекле смо: „Ти полицајци, они ти не дају чак ни десет кинти, нису као муштерије.“

А онда се Мери вратила. Носила је хаљину коју никад нисмо виделе и преко ње повећи џемпер који јој је скривао стомак. Опрала се сапуном и чистом водом. Виделе смо да јој кеса није испуњена на исти начин као када је отишла. Није носила само уобичајене ствари за преживљавање на улици: пластичну кутију за чување хране, флаше за воду, кукуруз и пасуљ, папире и гранчице за паљење ватре, крпе за скупљање крви, со и конзерве за кување. Није носила само ствари покупљене с улице, попут распарених ципела и папуча, једне минђуше, шоље сломљене дршке, папира са занимљивим стварима. Одавно је изгубила ствари која је донела кад је завршила на улици: мајчину хаљину; нож који јој је убио оца; песму коју јој је певао брат.

Само смо хтеле да видимо шта је у њеној најлон кеси. Нисмо урадиле ништа лоше, само смо гледале. Па и она је видела шта има у нашим кесама толико пута, а сад је седела сама под степеницама које не воде нигде и певала свом стомаку: *Лала мишошо лала*. Неке од нас су рекле да јој се глава покварила. Неке су рекле да је себична. Како је само држала своју кесу. Питале смо се да ли мисли да желимо да јој украдемо ствари? Па и саме смо имале своје ствари, свој новац, своју храну. Кад је отишла у тоалет, погледале смо у њену кесу и узвикнуле: „Вау!“

Мери је носила три хлеба, четири млека и два слаткиша. Носила је и бомбоне везане у марамицу и купус и пиринач. Могли смо да намиришемо да су јој у најлон кеси били пилетина и кромпирићи. На дну смо виделе два сапуна, пластични цвет за украшавање косе и три фанте од рибизле, сада сасвим празне.

Викнула је на нас: „Лопови, лопови!“

Отела нам је хлеб из уста и поново све вратила у кесу. Присетивши се како смо јој помагале, хтеле смо да је ишамарамо, да јој почупамо косу и да је изуједамо. Хтеле смо да је иштипамо и напунимо јој уста земљом. Али због *шошоа* у њеном стомаку,

---

⁷ Међуетнички сукоби у западној Кенији 1992–1993. чији је исход око 5000 погинулих и 75.000 расељених. (Прим. ѿрев.)

некима од нас је било жао. Отишле смо да јој се извинимо и поседимо са њом под степеницама за нигде.

Рекле смо: „Мери, нећемо никоме да кажемо.“

Рекле смо: „Мери, зар се не сећаш која је са тобом делила четкицу за зубе?“

Али Мери је одбила да нам открије своју тајну. Увече, када смо одлазиле да се видимо с чуварем, Мери је остајала да спава у нашем боравишту, нимало се не плашећи да ли ће је чокора момци затећи саму. Када смо се ујутру вратиле, ње није било, а када се вратила, носила је још ствари. Све смо знале да Мери негде краде.

А онда је Мери ухваћена.

Био је јануар и сунце се смејало гласно напред неба. Ветар је јурио за најлонским кесама и завлачио се под сукње пословних жена. Шофери су дозивали људе у своје *маџаџуе*⁸ да их одвезу до Кахаве, Кангемија и других места. Људи су одбијали да уђу у *маџаџуе* јер је возња коштала четрдесет кинти уместо двадесет. Неке од нас су спавале и осећале се као да умиру; неке су палиле ватре да скувају храну; неке су прескакале конопац и сећале се дана кад су биле *џоџоуи*. Неке од нас су, дувајући лепак, сањале како једу кромпириће и пилетину.

Чуле смо Мери како трчи, а онда се провукла испод лимене оградe око нашег боравишта. Све смо виделе да није носила своју најлон кесу и четворицу људи који су ушли за њом. Један је био висок, један низак, један у црвеној кошуљи и вођа који је носио велику мотку. Нису нас ни погледали. Отишли су на место где се Мери скривала под степеницама за нигде и покривала уста да не врисне. Неке од нас су дувале лепак и гледале у даљину; неке су прекриле уши и сакриле се под своје вреће.

Сада смо знале где је Мери крала. Од жена на улици. Од пословних жена са фином одећом што их је уобличавала попут осмице. Пратила их је полако, свуда се осврћући не би ли видела полицију или комуналце. Пословне жене не ходају брзо на оним својим оштрим потпетицама, огледајући се у свим излозима. На пешачком прелазу су застајале јер нису желеле да их аутомобили и *маџаџуи* испрскају блатњавом водом. У том тренутку би Мери прилазила брзо, брзо, с пруженим отвореним дланом и речима: *Саудиа маскени*.

Ако би јој пословна жена дала нешто новца, Мери не би чинила ништа, али ако би јој жена рекла нешто ружно, назвала је курвом или питала где јој је била памет кад је раширила ноге, Мери би открила кесу коју је скривала под џемпером. Свакога дана Мери је под џемпером носила *мави*⁹ који би ујутру избацила. Пригушеним гласом би рекла пословној жени да јој да новац или ће добити *мави* и вратити се у канцеларију смрдећи као нужник. А пошто су се пословне жене плашиле да неће мирисати лепо, давале би јој сто, па чак и двеста кинти.

И тада би Мери била врло паметна: није бежала. Пре него што би пословна жена викнула да је лопов, почела би да прича сама са собом, а затим падала на тло и мазала *мави* по лицу све док људи не помисле да је сишла с ума.

Богу се Мери допадала, али она није знала да је то подручје рејон озбиљних разбојника. Били су љубоморни на Мерин паметни лоповлук. Њих четворица су дошла

⁸ Минибус или комби превоз, веома чест у источној Африци. (Прим. њрев.)

⁹ Измет (свахили). (Прим. њрев.)

у наше боравиште да је пребију великом мотком; шутирала су је својим великим ципелама, пам, пам, пам, као врећу отребљеног пасуља. Исекли су јој нову хаљину. Крв јој је липтала из главе, из врата, из руку и између ногу. Нису имали милости за Мери.

Све смо желеле да помогнемо Мери. Све смо чуле крике у њеним покривеним устима. Све смо желеле да отрчимо и позовемо људе са улице, полицију и комуналце. Али све смо мислиле, ако ови тешки криминалци немају милости за Мери с њеним набубрелим стомаком, колико ће тек милости имати за нас.

Дан за даном је пролазио, а Мери је спавала на својим врећама, није се померала нити разговарала с нама. Донеле смо јој воду. Стављале смо храну у своја уста, а онда је стављали у њена. Била нам је сестра и пријатељица. Скинуле смо јој хаљину и џемпер и опрале их у реци Најроби. Сипале смо земљу тамо где јој је крв истицала из тела. Ставиле смо њену мртву *ѿоѿо* у најлонску кесу и бациле је на једно веома удаљено сметлиште. Сузе су нам извирале из очију због Мери. Неке од нас су тихим гласом говориле да Мери умире. Говориле су да одемо и нађемо неко друго место за живот, далеко од Мери. Истукле смо их. Ишчупале им косу. Нахраниле их земљом.

Рекле смо: „Мери, боље је овако.“

Рекле смо: „Мери, сада чувар може поново да ти нађе муштерије.“

Али Мери није слушала.

Једног дна смо све виделе како прича сама са собом, а онда је спаковала своје ствари у најлон кесу и везала је на леђима *шук*ом, као да је то њен мртви *ѿоѿо*. Прошла је поред нас, па поред лимене ограде око нашег боравишта. Мало је зажмирила јер је сунце скакутало свуда – по прозорима аутомобила, по главама пролазника, по сјајним црним улицама. Прошла је поред *маѿаѿуа* што су трубили и прскали блатњаву воду по људима. Прошла је поред уличних продаваца што су бежали од комуналаца. Прошла је поред чувара пред банкама и пословним просторима. Прошла је поред *чокора* дечака што су се пентрала по гомилама смећа у потрази за лименкама, папиром и флашама. Прошла је уличну расвету што је гледала с висине жути и црним очима. Прошла је поред човека коме су покрала ципеле, џепове и одећу. Свуда смо је пратили питајући је много пута где иде.

„Мери, где идеш?“

„Мери, где идеш?“

Дан је за даном пролазио и година за годином. Неке од нас је ухватила полиција и комуналци. Одвели су нас у полицијску станицу, а одатле судији који нас је гледао кроз огледала испред очију да види јесмо ли добре или лоше. Лупио је о сто дрвеним чекићем и неке од нас послао у Лангату да останемо са тешким преступницама, а неке од нас у школе да плевимо траву. Неке од нас је убила полиција пушком која се зове АК-47. Неке од нас су одлучиле да постану жене *чокора* момцима. Неке од нас су, након много година, скупиле довољно новца за живот у кући у сиротињском кварту Матаре где смо саме себи почеле да налазимо муштерије. А неке од нас, јер су превише дувале лепак, поквариле су главе и почеле да се скидају голе и јуре људе по Најробију.

Али Мери, она је прешла реку Најроби и не знамо где је потом отишла.

(С енилеској ѿревео **Никола Пејковић**)